

EURASIAN SCIENTIFIC DISCUSSIONS

Proceedings of V International Scientific and Practical Conference

Barcelona, Spain

5-7 June 2022

Barcelona, Spain

2022

UDC 001.1

The 5th International scientific and practical conference “Eurasian scientific discussions” (June 5-7, 2022) Barca Academy Publishing, Barcelona, Spain. 2022. 821 p.

ISBN 978-84-15927-32-7

The recommended citation for this publication is:

Ivanov I. Analysis of the phaunistic composition of Ukraine // Eurasian scientific discussions. Proceedings of the 5th International scientific and practical conference. Barca Academy Publishing. Barcelona, Spain. 2022. Pp. 21-27. URL: <https://sci-conf.com.ua/v-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-eurasian-scientific-discussions-5-7-iyunya-2022-goda-barselona-ispaniya-arhiv/>.

Editor

Komarytskyy M.L.

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine, Russia and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: barca@sci-conf.com.ua

homepage: <https://sci-conf.com.ua>

©2022 Scientific Publishing Center “Sci-conf.com.ua” ®

©2022 Barca Academy Publishing ®

©2022 Authors of the articles

123. *Мартиросян Л. І.* 609
ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ В МЕДИЧНОМУ ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ
124. *Перелома Т. С., Лі С. В.* 614
ОСОБЛИВОСТІ ЛОКАЛІЗАЦІЇ КИТАЙСЬКОМОВНИХ ВІДЕОІГОР GENSHIN ІМПАСТ ТА PUBG В УКРАЇНОМОВНОМУ ДИСКУРСІ
125. *Рижченко О. В.* 620
АНАТОМІЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ НА ЗАНЯТТЯХ З ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ У МЕДИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ
126. *Хома К. М.* 628
ХУДОЖНЬО-ІСТОРИЧНІ ПАРАМЕТРИ ТВОРЧОСТІ Р.ІВАНІЧУКА У КОНТЕКСТІ ПИТАННЯ ДУХОВНОЇ СВОБОДИ НАЦІЇ
127. *Циганок І. Б.* 634
ЕТНОФРАЗЕОЛОГІЗМИ З СОМАТИЗМАМИ ГОЛОВА ТА МОЗОК В УКРАЇНСЬКІЙ І БОЛГАРСЬКІЙ МОВАХ
128. *Черкашина Л. В., Черкашина М. В.* 638
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТЕРМІНОЕЛЕМЕНТА PNEUM-, PNEUMON- У КЛІНІЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ
129. *Черниш Н. В.* 641
ЕКЗИСТЕНЦІЙНІ МОТИВИ У ТВОРЧОСТІ ВАСИЛЯ СИМОНЕНКА
130. *Шутак Л. Б., Навчук Г. В.* 647
FEATURES OF MODERN UKRAINIAN MEDICAL DISCOURSE (BASED ON THE CREATION OF SECONDARY NAMES)
131. *Яворська Н., Дубравська З. Р.* 653
АВТОРСЬКЕ МОДЕЛЮВАННЯ ДІЙСНОСТІ У РОМАНІ МАРТИНА ЕМІСА «ДОСВІД»

PHILOSOPHICAL SCIENCES

132. *Тімар О. С.* 659
З ЧОГО ПОЧИНАЄТЬСЯ ГЕНДЕРНЕ ВИХОВАННЯ?

ECONOMIC SCIENCES

133. *Andrus O.* 663
EFFECTIVENESS OF THE ELEMENTS OF THE RESOURCE POTENTIAL OF ENTERPRISE
134. *Korepanov O. S., Lazebnyk Iu. O.* 669
DETERMINATION AND ANALYSIS OF THE MAIN FACTORS OF THE INFLUENCE OF THE COVID-19 PANDEMIC ON POPULATION MORTALITY IN UKRAINE
135. *Kravchenko Z., Khmurova V.* 676
PARTNERSHIP OF BUSINESS AND STATE IN THE WORLD AND IN UKRAINE

УДК 378.4

АНАТОМІЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ НА ЗАНЯТТЯХ З ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ У МЕДИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Рижченко Оксана Вікторівна

викладач

Дніпровський державний медичний університеті

м. Дніпро, Україна

Стаття присвячена аналізу латинської анатомічної термінології, яка вивчається у курсі «Латинська мова та медична термінологія» у медичному університеті.

Ключові слова: медична термінологія, анатомічна номенклатура, принципи номінації.

Актуальність. Сучасна медична термінологія – одна з великих і складних у понятійному відношенні систем термінів. У ній налічується кілька сотень тисяч слів і словосполучень. Специфіка української медичної термінології полягає в тому, що, крім українських термінів переважно греко-латинського походження, в ній використовуються міжнародні номенклатури латинською мовою: анатомічна, гістологічна, ембріологічна, мікробіологічна та ін.

Мета. Щоб свідомо і грамотно користуватися цими номенклатурами, необхідно правильно вимовляти латинські терміни, розуміти їх граматичну форму.

Результати та обговорювання. Медицина являє собою глибоко диференційовану галузь знань. Її термінологічна система складається з багатьох підсистем, серед яких виділяються три провідні: анатоми-гістологічна термінологія, фармацевтична термінологія та клінічна термінологія. З методичного погляду, найефективнішим є роздільне вивчення термінології цих підсистем, оскільки кожна має свої характерні особливості – мовні, структурні, семантичні.

Медична наука з давніх часів мала свою власну термінологію. Історія європейської медицини і медичної термінології бере свій початок від часів «Гіппократового збірника» «*Corpus Hippocraticum*», в якому зібрано понад 100 медичних творів цієї епохи. Вони традиційно приписуються батькові європейської медицини, великому лікарю античності Гіппократу, його учням та представникам інших напрямків давньогрецької медицини. Правда, і Гіппократ, і його наступники скористалися успадкованою медичною лексикою попередніх поколінь. Значне місце в історії розвитку латинської медичної термінології належить римському вченому-енциклопедисту і лікарю Авлу Корнелію Цельсу, автору трактату у 8 книгах «Про медицину» “*De medicina*”.

Анатомічна номенклатура середніх віків не могла бути національною через низку історичних умов. Вона була побудована зі слів і термінів латинської та грецької мов, а також, певною мірою, арабської, що пояснювалося високим розвитком арабської медицини. Відсутність друкарства та рукописний спосіб поширення наукових праць призводили до численних спотворень анатомічних назв.

Число середньовічних анатомічних назв, що увійшли до сучасної анатомічної номенклатури, відносно невелике. Анатомічна термінологія нового часу сформувалася внаслідок старань багатьох анатомів різних епох та національностей. Анатомічна термінологія має в своєму розпорядженні три номенклатури (*Nomina Anatomica*): Базельської (1895 р.), Йенської (1935 р.) і Паризької (1955 р.), остання з яких вперше отримала міжнародне визнання. Кожне анатомічне найменування служить для позначення відповідного анатомічного утворення. Оскільки це позначення однозначним і разом з тим охоплювати всі необхідні ознаки конкретного анатомічного утворення, то в окремих випадках достатньо лише одного найменування, вираженого одним іменником, а в інших — іменника, який складає загальну назву анатомічного утворення, й означення чи багатьох означень, які можуть бути виражені іменниками і прикметниками чи іншими частинами мови. Тому з огляду на це анатомічна термінологія включає:

1. а) загальні однослівні терміни, вираженні іменниками: *crista, ae f* – гребінь, *fascia, ae f* – фасція, *frons, frontis m* – лоб, чоло.

Інколи латинському однослівному найменуванню в українській мові відповідає двослівне, наприклад: *calvaria, ae f* – черепне склепіння, *thorax, acis m* – грудна клітина.

б) однослівні компоненти термінів, виражені прикметниками, які вказують на походження та напрям частин тіла, наприклад: *anterior, ius* – передній, *cranialis, e* – черепний

в) однослівні компоненти термінів, виражені прикметниками різних ступенів чи числівниками, які вказують на розмір або порядок розміщення, наприклад: *major, jus* – великий, *secundus, a, um* – другий

г) однослівні компоненти термінів, виражені прикметниками, які вказують на відношення до кінцівок, наприклад: *palmaris, e* – долонний, *proximalis, e* – ближчий

2. Двослівні терміни, які складаються з іменника, що ставить загальну назву анатомічного утворення, та означення, наприклад: *tuberculum sellae* – гобок сідла, *costa vera* – справжнє ребро

3. Багатослівні терміни, які складаються з іменника та кількох означень, наприклад: *processus clinoideus posterior* – задній клиновидний відросток

У латинській анатомічній термінології є багато слів, утворених за допомогою словотворчих афіксів – префіксів і суфіксів, а також шляхом сполучення основ.

Більш відповідну роль у процесі творення анатомічної термінології відіграють суфікси. Вони можуть надавати терміну зменшувального значення, вказувати на вид чи місце заняття, дію або результат дії тощо. Найчастіше у класичній латині серед анатомічних термінів зустрічаються іменники зі зменшувальним значенням, які утворилися за допомогою суфіксів **-ul, -cul, -ol**, напр.:

fossula, ae f – ямочка (від *fossa, ae* – яма)

frenulum, i n – вуздечка (від *frenum, i n* – вузда)

bronchiolus, i m – бронхіола (від *bronchus, i m* – бронх)

Але слід мати на увазі, що серед термінів зустрічаються й такі, які не мають зменшувального значення, хоч у їх коренях є суфікси **-ul**. Це, зокрема, терміни, які означають стадії розвитку ембріона, напр.: *blastula* (від грецьк. *blastos* – зародок) – кінцева стадія дроблення яйця, яка являє собою багатоклітинний одношаровий зародок.

Багато іменників з агентивними суфіксами **-tor, -sor**, що позначали в класичній латині дійова особа, пізніше стали використовуватися в анатомічній термінології для найменування різних видів м'язів. Так, наприклад, слово *buccinator*, що в класичній латині позначало «трубач», стало позначати «щічний м'яз». Ще в епоху античності були уживані іменники з суфіксами **-ura, -mentum**, що вказують на результат дії:

flexura – згин (від дієслова *flexāre* – вигинати, викривляти),

commissura – спайка (від дієслова *commitēre* – зводити, з'єднувати).

Найбільш широко використовується суфіксальний спосіб для утворення анатомічних термінів прикметників.

Суфікс **-at (-us, a, um)**, приєднаний до основи іменника, вказує на ознаку, що названа мотиваційною основою, напр.:

caudatus, a, um – хвостатий (від *cauda, ae f* – хвіст);

capitatus, a, um – головчастий (від *caput, it is n* – голова).

Суфікси **-al, -ar, -ari (-us, a, um); -in(-us, a, um); -an (-us, a, um); -os (-us, a, um)** приєднаний до основи іменника латинського (рідше грецького) походження, утворюють прикметники, які означають відношення до предмета, належність, напр.:

frontalis, e – лобний (від лат. *frons, ntis f* – лоб, чоло);

acrominalis, e – акроміальний, такий, що стосується надплечового відростка (від грецьк. *acromion, i n* – надплечовий відросток);

gastricus, a, um – шлунковий (від грецьк. *gaster, tris f* – шлунок);

pelvinus, a, un – тазовий (від лат. *pelvis, is f* – таз);

medianus, a, um – середній (від лат. *medium, i n* – середина).

Префіксальний спосіб словотвору характерний головним чином для іменників. В анатомічній термінології префікси здебільшого бувають латинські, хоча зустрічаються і грецькі. В ролі префіксів найчастіше виступають прийменники і частки. Вони ніби розгортають конкретне значення відповідних прийменників і крім основних значень можуть виражати також вторинні і переносні значення.

В анатомічній термінології вживається велика кількість складних слів, утворені шляхом сполучення основ латинських або грецьких. Основи латинських слів з'єднуються між собою з допомогою сполучних «і» або «о», наприклад:

mult-i-cellularis – багатоклітинний,
cerebr-o-spinalis – спин-номозковий.

Основи грецьких слів утворюються шляхом складання двох (рідше-трьох) основ за допомогою сполучного «о», наприклад:

pteryg-o-pharyngeus im – крилогорловий.

Аналогічних найменувань, утворених шляхом сполучення основ латинських іменників, зустрічається небагато. Це здебільшого штучні новоутворення, які з'явилися вже в післяантичні часи. Значно більше зустрічається складних термінів, у яких одним компонентом виступає грецьке слово, а другим – латинське, наприклад:

myoseptum (грець.*μυο* + лат.*septum*) – м'язова перегородка.

В анатомічній термінології особливо багато таких «гібридних» прикметників, наприклад:

zygomaticotemporalis, e – виличкововисковий,
cervicothoracicus, a, im – шийногрудний.

Велику частину анатомічних найменувань становлять прикметники, утворені шляхом сполучення основ латинських іменників і прикметників, наприклад:

tibiofibularis, e – великогомілковий
sacroiliacus, a, im – крижовоклубовий

В анатомічній термінології поширеним способом терміноутворення є використання елементів загальноживаної лексики без зміни звичайного значення, але в звуженому, спеціалізованому. Так, наприклад, іменник *radix, icis f*, що позначав у розмовній латинській мові різні види коренів – «клубень», «коренеплід», в анатомічній термінології використовується в спеціальному значенні «корінь», «основа», наприклад: *radix dentis* – корінь зуба, *radix nasi* – основа носа та ін.

Одним з продуктивних є такий вид спеціалізації загальноживаних слів, коли за терміном закріплюється етимологічне значення, у той час як у процесі розвитку в розмовній латині воно набувало і найчастіше вживалося в інших значеннях. Так, іменник *tela*, що має етимологічне значення «тканина», але широко вживане в класичній мові у значенні «павутина», «ткацька справа», а також «вигадка», «задум», як анатомічний термін позначає «тонкий тканинний шар». Рідше зустрічаються терміни, які утворилися шляхом спеціалізації загальноживаних слів. Так, іменник *tunica*, що спочатку позначав у класичній латині нижній одяг, але згодом став також найменуванням шкірки на рослинах, оболонки, піддалося спеціалізації в цьому своєму похідному значенні (*tunica adventina, tunica fibrosa, tunica muscularis etc.*).

Для утворення анатомічних найменувань, що не вживалися в розмовній мові, вчені давнини застосовували латинські та грецькі слова у переносному значенні, використовуючи подібність форми, зовнішнього вигляду. В анатомії широко представлені терміни, утворені за подібністю до зовнішнього вигляду анатомічних об'єктів з частинами рослин плодів, наприклад: *nucleus, i m* (розг. «серцевина плода») – анат. «ядро»; *truncus, i m* (розг. «стовбур дерева») – анат. «тулуб», «нервовий стовбур».

У складі анатомічних термінів зустрічаються слова, які в класичній латині використовувалися для позначення частин будівлі, наприклад: *fornix, icis m* (склепіння), *vestibulum, i n* (напередодні), *fenestra, ae f* (вікно), *scala, ae f* (сходи): *fornix cranii, fenestra cochleae, scala vestibuli*. Багато анатомічні терміни утворилися завдяки метафоричному перенесенню найменування за подібністю

об'єктів, що позначаються, з предметами побуту (*acetabulum, i n, fibula, ae f, sella, ae f*), знаряддями праці (*scapula, ae f*), предметами культу (*patella, ae f, os, ossis n, sacrum, i n*), музичними інструментами (*tibia, ae f, tympanum, i n*).

Іноді переносу значення сприяло як подібність зовнішнього вигляду, а й подібність виконуваної функції. Так, іменник *thorax, acis m* у класичній латині вживався у значенні нагрудної броні, панцира. Як анатомічний термін позначає грудну клітину, яка зовні нагадує панцир і водночас виконує функцію нагрудної броні, що захищає внутрішні органи від пошкоджень. Анатомія використовує у своїй номенклатурі деякі назви та образи античної міфології.

Висновки. Таким чином, латинська анатомічна термінологія – це система назв, яка має низку особливостей, що відрізняють її від термінологічних систем інших наукових дисциплін, а саме: тривалий шлях розвитку (майже 3000 років); інтернаціональність; наявність номенклатури; поєднання однослівних та багатослівних найменувань; застосування для терміноутворення лише латинських та грецьких слів (запозичення з інших мов дуже рідкісні); запозичення розмовних слів з латинської та грецької мов; лексико-семантичний зв'язок із найменуваннями інших галузей знань (міфологія, архітектура, географія, музика та ін.).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Чернявский М.Н. Латинский язык и основы медицинской терминологии. – М.: Медицина, 2002. – с.75-81.
2. Шульц Ю.Ф. Латинский язык и основы терминологии. – М.: 1995. – с.81-93.
3. Безбородько Н. І. Композити в медичній термінології / Н. І. Безбородько // Мовознавство. – 1979. - № 3. - с. 30–33.
4. Закалюжний М.М., Андрейчин М.А. Посібник з анатомічної і клінічної термінології. – К.: Здоров'я, 1993. – с.109-110.
5. Бесекирска Л. Словарь-минимум в процессе обучения студентов-нефилологов (на материале подъязыка медицины)// *Vocabulum et vocabularium: Сб. научн. Трудов по лексикографии/ Под.ред. В.В. Дубичинского.* – Вып.6. –

Харьков, 1998. – 134.

6. Арнаудов Г.Д. Медицинская терминология: на пяти языках. – София, 1979.

7. Международная анатомическая номенклатура. – 4-е изд., доп. / Под.ред. С.С. Михайлова.